

RASPRAVE.

Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 41/1 (2015.)

UDK 81'42

811.163.42'42

Izvorni znanstveni rad

Rukopis primljen 7. VII. 2014.

Prihvaćen za tisak 4. XI. 2014.

Virna Karlić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

vkarlic@ffzg.hr

KONVERZACIJSKA IMPLIKATURA U SMS DISKURSU

Rad se bavi analizom svojstava, funkcija i markera konverzacijskih implikatura u SMS diskursu. U prvome dijelu članka utvrđuju se temeljni mehanizmi prijenosa implicitnih intencionalno enodiranih sadržaja u diskurs te se određuju obilježja jezične strukture i govorne produkcije tipična za dopisivanje putem SMS poruka. Diskurs SMS dopisivanja smatra se plodnim područjem za proučavanje implikatura zbog bogatstva implicitnim sadržajima (uvjetovanoga sažetosti SMS forme); posrednosti komunikacije koja iziskuje jezično ili znakovno markiranje implikatura te specifičnih načina prijenosa i signaliziranja implicitnih sadržaja. U drugome dijelu rada predstavljaju se paralingvistički i jezični markeri konverzacijskih implikatura koji su se temeljem analize korpusa SMS dopisivanja pokazali najzastupljenijima u upotrebi. Cilj je rada ukazati na specifičnosti SMS diskursa kada su u pitanju sredstva i mehanizmi enkodiranja, signaliziranja te uspješnoga dekodiranja implicitnih sadržaja.

1. Uvodne napomene o konverzacijskoj implikaturi

U međuljudskoj verbalnoj komunikaciji čest je slučaj da poruka koju lokutor prenosi svojem kolokutoru značenjski odudara od doslovnoga sadržaja iskaza koji je izgovorio ili napisao. U takvim je slučajevima rascjep između doslovnoga značenja iskaza te poruke koju je lokutor naumio prenijeti svojem kolokutoru uzrokovan implicitnim sadržajem svjesno upisanim u iskaz. Takvi se sadržaji – zavisni od izvanjezičnoga konteksta, enkodirani u iskaz, ali ne i u njegovu jezičnu strukturu – nazivaju konverzacijskim implikaturama. To znači da značenjska jezgra pojedinih iskaza posjeduje semantički sloj zavisan od im-

plicitnih sadržaja, koji izravno određuju / utječu na: (a) značenje leksičkih jedinica u takvim iskazima; (b) zakonitosti na kojima počiva njihova sintaktička struktura (primjer 1).

Primjer 1

(a) Politička situacija u zemlji je „fenomenalna”. [ironični iskaz: *fenomenalno* = ‘loše’]

(b) Legla je u krevet i [*onda*] zaspala. / *Zaspala je i [*onda*] legla u krevet.

Kada je riječ o konverzacijskoj implikaturi, dva su temeljna pitanja kojima se bavi pragmalingvistika: (1) na kojim se principima zasniva uspješan prijenos implicitnih sadržaja među sudionicima govornoga događaja te (2) koje su funkcije takvih implikatura i zašto govornici u određenim situacijama neke sadržaje radije biraju iskazati na implicitan umjesto na eksplicitan način?

1.1. Temeljna obilježja implikature i njezina prijenosa

Prema Griceovoj teoriji implikature (Grice 1975, 1978, 1981) uspješan prijenos implicitnih sadržaja zasniva se na pretpostavci o lokutorovu i kolokutorovu uzajamnome poštovanju univerzalnih konverzacijskih maksima, temeljem kojih kolokutor generira zaključke o pozadinskome semantičkome sadržaju iskaza: (a) maksima kvalitete (*Ne govori neistinu i ono o čemu ti nedostaje dokaza.*); (b) maksima kvantitete (*Budi informativan u mjeri u kojoj to zahtijeva situacija.*); (c) maksima relevantnosti (*Govornikov doprinos razgovoru treba biti relevantan.*); (d) maksima načina (*Izbjegavaj nejasnoće i dvosmislenosti, budi kratak i pregledan.*).

Dok su u slučaju konvencijskih (standardnih) implikatura pozadinski sadržaji iskaza nezavisni od konteksta te se njihov prijenos zasniva na kolokutorovoj pretpostavci da lokutor poštuje četiri navedene konverzacijske maksime (tablica 1), sadržaj konverzacijskih implikatura zavisna je od konteksta, a njihovo se prepoznavanje od strane kolokutora zasniva na lokutorovu namjernome prividnome kršenju temeljnih zakonitosti konverzacijske suradnje (tablica 2).

Tablica 1. Primjeri konvencijskih implikatura

	Konvencijska implikatura
(a) maksima kvalitete	<i>Pero ima jedno dijete. [vjerujem da Pero ima jedno dijete i to se može dokazati]</i>
(b) maksima kvantitete	<i>Pero ima [samo] jedno dijete.</i>

(c) maksima relevantnosti	<i>Pero te zove na telefon [sada].</i>
(d) maksima načina	<i>Javi se na telefon. umjesto *Podigni slušalicu, primakni je uhu i reci „Halo”.</i>

Tablica 2. Primjeri konverzacijskih implikatura

	Konverzacijska implikatura
(a) maksima kvalitete	<i>Vrijeme je prelijepo.</i> [ironični iskaz: <i>prelijepo</i> = 'ružno'] → kolokutor zaključuje da je riječ o ironičnome iskazu jer lokutor prividno krši maksimu kvalitete – kolokutor na temelju informacija iz izvanjezičnoga konteksta uočava da je doslovni sadržaj iskaza neistinit (npr. <i>vani je nevrjeme</i>).
(b) maksima kvantitete	<i>Rat je rat.</i> [tautološki iskaz: 'Takva je priroda rata'] → kolokutor prepoznaje implikaturu jer lokutor prividno krši maksimu kvantitete te pod pretpostavkom o lokutorovu poštovanju principa konverzacijske suradnje zaključuje da u iskazu mora postojati dodatni implicitni sadržaj koji mu je lokutor naumio prenijeti.
(c) maksima relevantnosti	<i>A: Mislim da je Pero loš radnik.</i> <i>B: Baš je krasan dan danas, nije li? ['Pazi, iza tebe stoji Pero.']</i> → kolokutor prepoznaje lokutorovo upozorenje budući da je doslovni sadržaj njegove replike prividno irelevantan te pod pretpostavkom o poštovanju principa konverzacijske suradnje zaključuje da u iskazu mora postojati dodatni implicitni sadržaj koji mu je lokutor naumio prenijeti.
(d) maksima načina	<i>Björk je na koncertu proizvodila seriju zvukova koje njezini obožavatelji smatraju vrhunskom umjetnošću.</i> [<i>proizvoditi seriju zvukova</i> = 'pjevati'] → kolokutor prepoznaje implikaturu jer lokutor prividno krši maksimu načina te pod pretpostavkom o lokutorovu poštovanju principa konverzacijske suradnje zaključuje da u iskazu mora postojati dodatni implicitni sadržaj koji mu je lokutor naumio prenijeti.

Kolokutor će u iskazu uspješno prepoznati konverzacijsku implikaturu ako lokutor: (a) „ispod površine” poštuje sve kooperacijske maksime; (b) svjesno prenosi implicitni sadržaj; (c) vjeruje da kolokutor može prepoznati implikatu-

ru te ukoliko kolokutor poznaje i razumije: (d) doslovni sadržaj iskaza; (e) konverzacijske maksime i kooperativne principe; (f) kontekst iskaza i (g) pozadinske informacije nužne za razumijevanje implicitnoga sadržaja iskaza. Također je nužno da lokutor i kolokutor međusobno dijele znanje o (d–g) (Levinson 1983: 113). Osim toga, važno je naglasiti da je sadržaj konverzacijske implikature u pravilu neodgovoran od doslovnoga značenja iskaza, ali je varijabilan s obzirom na njegov jezični i izvanjezični kontekst. To se može prikazati na primjeru upotrebe leksema *mašina* u prenesenome značenju u primjeru 2:

Primjer 2

Pero je mašina. [neke od mogućih implikatura: *Pero puno radi*; *Pero je besosjećajan*; *Pero je učinkovit*; *Pero je nepogrešiv*; *Pero je glup*]

U slučajevima kada lokutor nije siguran hoće li kolokutor prepoznati implikaturu dodatno je signalizira jezičnim i paralingvističkim markerima. (1) Jezična sredstva u funkciji markera konverzacijskih implikatura brojna su i raznolika. Tako primjerice lokutor može ukazati na postojanje implikature dodatnim komentarom, upotrebom specifičnoga registra, upotrebom kontekstualno neočekivanoga izraza i dr. (2) Paralingvistički markeri konverzacijskih implikatura također su mnogobrojni. U neposrednoj govornoj konverzaciji tu funkciju najčešće obavljaju intonacija, mimika, govor tijela i druga neverbalna sredstva, dok se u pisanome diskursu konverzacijske implikature najčešće signaliziraju posebnim tipografskim markerima (kurzivom, masnim slovima, navodnim znakovima i dr.).

1.2. Funkcije konverzacijskih implikatura

Pitanje koje se nadalje otvara jest zbog čega govornici u određenim situacijama neke sadržaje radije biraju iskazati na implicitan umjesto na eksplicitan način. Razlozi zbog kojih govornici pribjegavaju upotrebi konverzacijskih implikatura raznoliki su, a okvirno ih se može razvrstati u četiri temeljne skupine: (1) ekonomičnost; (2) indirektnost; (3) efektivnost i ekspresivnost te (4) interaktivnost.

(1) U velikome broju slučajeva konverzacijska implikatura služi tome da lokutor njome iskaže sadržaj opsežniji od onoga koji je izrečen u doslovnome značenju iskaza. Stoga ekonomičnost u verbalnoj komunikaciji predstavlja najneutralniji razlog upotrebe konverzacijskih implikatura. One omogućavaju brži i jezgrovitiji prijenos među sudionicima govornoga događaja (tablica 2, primjer b).

(2) Konverzacijske implikature također nerijetko služe u svrhu izbjegavanja eksplicitnoga iskazivanja kakvoga sadržaja, čemu govornici pribjegavaju

iz različitih razloga. Primjerice, na taj način lokutor može smanjiti ilokucijsku moć direktivnoga govornoga čina (primjer 3a) ili prenijeti informaciju koju bi u danome kontekstu bilo neprikladno ili neugodno iskazati na eksplicitan način (primjer 3b).

Primjer 3

- (a) Propuh je. [*Zatvori prozor*]
- (b) Preminuo je nakon duge i teške bolesti. [formulacija *duga i teška bolest* najčešće se odnosi na karcinom]

(3) Upotreba konverzacijskih implikatura može poslužiti i kao sredstvo postizanja snažnije efektivnosti iskaza te izražavanja lokutorovih osjećaja i stavova prema sadržaju koji iznosi. To je primjerice čest razlog upotrebe ironičnih iskaza u novinarskome stilu (primjer 4a) ili upotrebe očiglednih laži u razgovornome stilu (primjer 4b).

Primjer 4

- (a) „Kosorica će Mateši roditi televiziju”¹ [*roditi* → autor se u naslovu svoje kolumne izruguje političkoj etiketi Jadranke Kosor kao „majke branitelja” te iznosi negativan stav prema njezinoj ideji o angažmanu Zlatka Mateše kao novoga ravnatelja HRT-a]
- (b) A: Glavni grad Makedonije je Ohrid?
B: Da, a glavni grad Hrvatske je London. [*Ne, glavni grad Makedonije nije Ohrid*]

(4) Upotreba konverzacijskih implikatura može obavljati razne interaktivne funkcije, primjerice kao sredstvo za postizanje humornih i ludičkih elemenata u komunikaciji; kao sredstvo kojim lokutor pridobiva sugovornikovu naklonost ili pak iskazuje bliskost i međusobno razumijevanje/prepoznavanje s kolkutorom (npr. interne šale).

2. Obilježja jezika i diskursa SMS poruka

Prema McWhorterovu mišljenju jezik SMS poruka nije oblik pisanoga, već govorenoga jezika (McWhorter 2013). Autor tu hipotezu argumentira tvrdnjom da govornici uslijed konverzacije SMS-om pišu na način jednak onomu na koji

¹ Naslov kolumne Aleksandra Stankovića na portalu Danas.hr u kojemu autor iznosi ironični komentar na prijedlog tadašnje premijerke Jadranke Kosor da Zlatko Mateša dođe na čelo HRT-a nakon pokretanja Sportske televizije. <http://danas.net.hr/hrvatska/astankovic/kosorica-cek-matesi-roditi-televiziju> (24. veljače 2011.; posljednji pristup 12. svibnja 2014.)

govore, stoga takav jezik naziva *prstovnim govorom* (*fingered speech*), koji je potpuno neopterećen zakonitostima „pravilnoga” pisanja. Shodno tome, McWhorter drži da je riječ o novoj vrsti govorenoga jezika, koja je s vremenom razvila svoje specifične konvencije.

S obzirom na to da jezik SMS-a (uz svoje specifičnosti) istodobno nosi obilježja produkcije govorenoga i pisanoga jezika, u ovome se radu polazi od pretpostavke da je riječ o svojevrsnome hibridu. Produkcija jezika SMS-a razlikuje se od produkcije govorenoga jezika utoliko što je lišena paralingvističkih kodova poput intonacije te facijalne, posturalne i gestovne ekspresije (ti se kodovi nadomještaju alternativnim sredstvima). Nadalje, složenost i zahtjevnost procesa govorne produkcije i njezina procesuiranja u slučaju konverzacije SMS-om znatno su smanjene jer se komunikacija ne odvija u stvarnome vremenu niti zahtijeva *multitasking* poput neposredne verbalne komunikacije, koja podrazumijeva vršenje niza simultanih radnji (produkcija govora, nadgledanje izgovorenoga sadržaja i njegovo usklađivanje s komunikacijskom namjerom, planiranje narednoga iskaza te procjenjivanje uklapa li se on u obrazac komunikacijske namjere, nadgledanje recepcije od strane kolokutora, oslanjanje na vlastito sjećanje i interpretaciju i dr.). U tome smislu konverzacija putem SMS poruka ima mnogo više zajedničkih obilježja s produkcijom pisanoga jezika: vrijeme formuliranja iskaza nije zadano zakonitostima koje upravljaju međusobnim smjenjivanjem govornika (*turn-taking*) te se ne odvija nužno u stvarnome vremenu; sudionici govornoga događaja imaju mogućnost provjere i (samo) ispravljanja; lišeni su pritiska izravne komunikacije, ali i neposrednoga/instantnoga uvida u kolokutorove reakcije i povratne informacije.

Jezik i diskurs SMS poruka posjeduje strukturna obilježja pisanoga i govorenoga jezika. Prema Brown i Yuleu (1983: 4–19) temeljne specifičnosti govorenoga u odnosu na pisani jezik jesu: (1) siromašniji leksik i slabija strukturna organizacija; (2) izostanak pojedinih gramatičkih oblika i drugih jezičnih elemenata tipičnih za pisani jezik; (3) organizacija diskursa u manjim i jednostavnijim cjelinama; (4) čest izostanak S+P organizacije rečenice; (5) manja gustoća informacija; (6) poštapalice i drugi elementi retoričke organizacije; (7) ponavljanje. Za jezik SMS poruka tipična su prva četiri navedena obilježja govorenoga jezika. Što se tiče preostalih triju obilježja, jezik SMS-a bliži je pisano-mu jeziku: (5) sažetost SMS forme zahtijeva veliku gustoću informacija; (6) sažetost i posrednost komunikacije koja se ne odvija u stvarnome vremenu isključuje upotrebu poštapalica i drugih elemenata retoričke organizacije koji u neposrednoj usmenoj komunikaciji lokutoru služe za dobivanje na vremenu; (7) ponavljanje poruka izlišno je zbog pisane forme SMS-ova, koji u pravilu osta-

ju pohranjeni u telefonu te su stoga provjerljivi. Osim toga, već sâm čin slanja SMS-a kolokutoru signalizira važnost dojavljene informacije.

Organizacija konverzacije SMS-om strukturno je vrlo bliska neposrednoj konverzaciji. Strukturu čine jedinice – *konverzijski koraci* – koji su među sudionicima govornoga događaja u pravilu organizirani u parne sekvence (A-B-A-B...). U konverzaciji SMS-om mehanizam smjenjivanja govornika maksimalno je pojednostavljen u odnosu na govornu konverzaciju, koja uključuje brojne i raznovrsne signale (pogled, govor tijela i pauze kao signali prepuštanja/preuzimanja riječi kolokutoru te društveni običaji koji uvjetuju raspodjelu uloga među sudionicima govornoga događaja) – naime, čin slanja SMS poruke služi kao signal o dovršenosti konverzijskoga koraka. U konverzaciji SMS porukama fenomen šutnje zamijenjen je izostankom replike, a potreba za (samo)popravljanjem znatno je rjeđa u odnosu na neposrednu govornu konverzaciju jer se govorni događaj ne odvija u stvarnome vremenu (lokutor može provjeriti i ispraviti pogreške i nejasnoće prije slanja poruke, dok kolokutor ima na raspolaganju neograničeno vrijeme za njezinu detaljnu interpretaciju). Što se tiče organizacije i strukture cjelokupnoga konverzijskoga čina, ona je u SMS diskursu nerijetko pojednostavljena, tj. lišena uobičajenih konverzijskih koraka (npr. zbog sažetosti SMS forme, konverzijski čin često ne uključuje uvodne i zaključne pozdravne korake, već sudionici govornoga događaja izravno prelaze na središnje korake).

Prema Crystalu (2008: 46–73) jezik SMS poruka posjeduje nekoliko distinktivnih obilježja u odnosu na druge oblike pisanoga jezika: upotreba logograma i piktograma; upotreba inicijala i skraćenica te ispuštanje slova i drugi oblici nestandardnoga pisanja. U kontekstu bavljenja implikaturama u diskursu SMS poruka posebno je zanimljiva upotreba emotikona, koja u brojnim situacijama služi kao zamjena za paralingvističke kodove (intonacija te facijalna, posturalna i gestovna ekspresija), koji nerijetko obavljaju funkciju signalizatora implikature. U tome su kontekstu zanimljiva i ostala obilježja koja navodi Crystal – u slučajevima kada je njihova upotreba povezana s prijenosom konverzijske implikature.

3. Konverzijske implikature u SMS porukama

U radu se preispituju obilježja i mehanizmi funkcioniranja implikatura u SMS diskursu. Taj se diskurs smatra plodnim područjem za proučavanje implikatura zbog: (1) njegova bogatstva implicitnim sadržajima (koje je uvjetovano sažetošću SMS forme); (2) posrednosti komunikacije koja iziskuje jezično ili znakovno markiranje implikatura te (3) specifičnih načina prijenosa i signaliziranja implicitnih sadržaja.

Analiza je provedena na korpusu SMS dopisivanja između 10 osoba koje su dobrovoljno pristale sudjelovati u ovome istraživanju, a sastojao se od oko 10 tisuća SMS poruka razmijenjenih u razdoblju od šest mjeseci². Cilj je rada ukazati na specifičnosti SMS diskursa kada su u pitanju sredstva i mehanizmi endokodiranja, signaliziranja te prijenosa implicitnih sadržaja. Time se s jedne strane žele ponuditi novi uvidi u funkcioniranje konverzijske implikature, dok se s druge strane žele rasvijetliti specifična obilježja i mogućnosti komunikacije SMS-om. Uočene će se specifičnosti prikazati i analizirati na skupini reprezentativnih primjera koji se smatraju dobrom osnovom i poticajem za pokretanje daljnjih rasprava i studija o ovome, zasad slabo istraženome, području jezične komunikacije.

3.1. Nemarkirane konverzijske implikature

Mehanizmi prijenosa implikature u SMS porukama u velikome se broju slučajeva ni po čemu ne razlikuju od onih u neposrednoj usmenoj konverzaciji. To se poglavito odnosi na slučajeve koji ne zahtijevaju dodatnu signalizaciju implicitnih sadržaja paralingvističkim markerima (primjer 5).

Primjer 5

- (a) A: I kako je na sastanku?
B: Sjajno. Upravo sam saznala da mi možda neće produžiti ugovor o radu.
- (b) A: Stigla u RI?
B: Pijem kavu na Korzu :)
- (c) A: Položio ispit?
B: A nisam, falilo mi par bodova
A: Cestitam!

U primjeru 5a osoba A prepoznaje da je osoba B upotrijebila leksem *sjajno* u ironičnome smislu budući da je taj odgovor u neskladu sa sadržajem drugoga dijela konverzijskoga koraka. Drugim riječima, osoba B prividno krši maksime kvalitete i načina i time svojem sugovorniku signalizira implikaturu u iskazu.

U primjeru 5b osoba A prepoznaje implikaturu jer osoba B prividno krši maksime relevantnosti i načina – umjesto očekivanoga pozitivnoga ili negativnoga odgovora, ona iznosi iskaz koji je svojim sadržajem naizgled nepovezan

² Analizirane SMS poruke poslane su u razdoblju od 1. siječnja 2014. do 30. lipnja 2014. godine.

s pitanjem koje postavlja osoba A. Na osnovi pretpostavke o uzajamnome poštovanju principa konverzacijske suradnje osoba A zaključuje da je odgovor na njezino pitanje impliciran u iskaz osobe B. Budući da osobe A i B dijele znanje o tome da se ulica Korzo nalazi u Rijeci, osoba A zaključuje da je u replici osobe B impliciran pozitivan odgovor na njezino pitanje.

U primjeru 5c osoba A konverzacijski čin zatvara čestitkom, koja predstavlja neočekivanu i društveno neprihvatljivu repliku u odnosu na sadržaj iskaza osobe B. Pod pretpostavkom o uzajamnome poštovanju maksima konverzacijske suradnje osoba B zaključuje da je osoba A tek naizgled prekršila maksime kvalitete i načina te da je u iskaz enkodiran dodatan, implicitni (u ovome slučaju ironični) sadržaj.

3.2. Markirane konverzacijske implikature

U nekim situacijama kršenje maksima kooperativnih konverzacijskih principa nije eksplicitno kao što je to slučaj u prethodno navedenim primjerima, što može rezultirati kolokutorovim neprepoznavanjem implikature, a time i nespo razumom među sudionicima govornoga događaja (primjer 6).

Primjer 6

A: Kako je prošao razgovor za posao?

B: Obecavajuće :)

A: Čekaj stvarno ili?

B: Znam da je tesko povjerovat, ali stvarno da :)

Zato je u takvim slučajevima nužno dodatno markirati implikaturu, što se čini različitim jezičnim i paralingvističkim sredstvima. U ovome će se radu prikazati markeri implikatura tipični/specifični za SMS diskurs i druge njemu srodne oblike računalne komunikacije (*chat*, dopisivanje elektroničkom poštom i dr.). Slijedi popis markera uspostavljen temeljem analize prethodno opisanoga korpusa SMS dopisivanja. Valja istaknuti da se taj popis ne smatra konačnim, već se u njemu predstavljaju primjeri najčešćih i najreprezentativnijih markera.

3.2.1. Emotikoni i skraćenice

Emotikoni su tipkovnički znakovi koji predstavljaju facijalnu ekspresiju, tj. sugeriraju govornikove stavove, raspoloženja ili emocije³, a obično se rabe

³ Popis emotikona i njihovih značenja dostupan je na web-stranici <http://cool-smileys.com/text-emoticons> (posljednji pristup 17. prosinca 2014.).

u računalnoj komunikaciji⁴. U skladu s navedenom definicijom, emotikoni u SMS dopisivanju uglavnom služe kao glavni supstituenti paralingvističkih signala u neposrednoj verbalnoj komunikaciji. Slijedi nekoliko primjera upotrebe emotikona u funkciji markera konverzijskih implikatura (primjer 7).

Primjer 7

- (a) A: Ipak idem na laibach
B: Mrzim te :)
- (b) A: Jesi bolje?
B: Jesam aha :(
- (c) A: Jel mi mozda ostao novcanik kod tebe?
B: Budalo <3

U primjerima 7a i 7b navedeni su slučajevi u kojima emotikoni obavljaju funkciju markera prividnoga kršenja maksima kvalitete i načina, a time i implicitnoga ironičnoga sadržaja, koji kolokutori detektiraju na osnovi uočene diskrepancije između sadržaja enkodiranog u jezičnu strukturu iskaza te sadržaja označenoga emotikonom. U primjeru 7c emotikon vrši funkciju ublaživača doslovnoga sadržaja iskaza (prijekor i uvreda) te signalizira implicitan pozitivan odgovor na pitanje osobe A.

Osim emotikona, funkciju markera govornikovih stavova, raspoloženja i emocija mogu obavljati akronimi i skraćenice, koji su u SMS dopisivanju među mlađom populacijom najčešće porijeklom iz engleskoga jezika (npr. *LOL – laughing out loud*, *JK – just kidding*)⁵.

3.2.2 Jezični markeri

Analiza korpusa pokazala je da u SMS dopisivanju funkciju markera konverzijskih implikatura obavljaju različita jezična sredstva. Slijedi prikaz pet vrsta takvih jezičnih markera: (1) upotreba neprikladnoga jezičnoga registra; (2) odstupanja od uobičajenih pravopisnih pravila; (3) igre riječima; (4) namjerni tipfeleri; (5) upotreba citata.

(1) Analiza korpusa pokazuje da upotreba neprikladnoga jezičnoga registra u SMS dopisivanju nerijetko služi kao marker implicitnoga ironičnoga seman-

⁴ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/emoticon> (posljednji pristup 17. prosinca 2014.)

⁵ Popis akronima i skraćenica i njihovih značenja dostupan je na web-stranici <http://www.netlingo.com/acronyms.php> (posljednji pristup 17. prosinca 2014.).

tičkoga sloja, kao što je to slučaj u primjeru 8, u kojemu osoba A upotrebom neprikladnih honorifika kolokutoru sugerira svoje nezadovoljstvo, a time i ironičnost svojega iskaza.

Primjer 8

A: Vaše Veličanstvo, oprostite na smetnji, samo sam Vam htjela javiti da mi je svekolika čast čekati Vas pola sata na pljusk.

B: izvini gužva stižem

(2) Iako je za SMS diskurs tipično nepoštovanje pravopisnih pravila uobičajenih za pisani jezik, uočeni su slučajevi u kojima govornici vrše namjerna odstupanja od propisane norme ne bi li na taj način enkodirali/signalizirali implicitne sadržaje (primjer 9).

Primjer 9

(a) A: Koja sam ja životinja?

B: Ti si Žena

(b) A: Dopisuješ se s novim dečkom?

B: Otkaći :)

U primjeru 9a govornik B opću imenicu *žena* piše velikim početnim slovom, čime osobi A implicira da ju je upotrijebio u pozitivnome konotativnome značenju i time joj udijelio kompliment (u doslovnome značenju taj iskaz krši maksimu relevantnosti). U primjeru 9b osoba A provocira osobu B namjernom pravopisnom pogreškom (*dečko* umjesto *dečko*), aludirajući na prethodno iskazano nezadovoljstvo osobe B zbog slabe pismenosti osobe o kojoj se indirektno razgovara. U replici osoba B pristaje na kolokutorovu igru uzvraćanjem poruke s istovrsnom pravopisnom pogreškom, dajući mu pritom do znanja da je registrirala njegovu implikaturu.

(3) Kao signalizator implikatura ponekad služe i igre riječima, kao što je to slučaj u primjerima pod brojem 10.

Primjer 10

(a) A: Mislim da je krajnje vrijeme da se upoznamo uživo.

B: SrijeDA!

(b) A: I jesi danas bila queerna?

B: Jesam :)

U primjeru 10a osoba A u izjavnoj tvrdnji implicira pitanje, tj. poziv na kavu, na koji osoba B indirektno odgovara potvrdno na način da određuje dan

susreta, ali istodobno vizualnim naglašavanjem posljednjega sloga leksema *srijeda* direktno iskazuje pozitivan odgovor. U ovome primjeru oba sudionika govornoga događaja površinski krše maksimu načina.

U primjeru 10b osoba A igrom riječi (stapanjem vlastitoga imena sugovornice i leksema *queer* → *queer* + *Virna* = *queerna*) implicira pitanje je li osoba B toga dana sudjelovala u povorci ponosa. Time je osoba A površinski prekršila maksimu načina u svrhu postizanja humornoga elementa.

(4) Isti učinak u SMS dopisivanju mogu obavljati i namjerni tipfeleri, iako taj tip markera u nekim slučajevima može biti konfuzan, kao što je to slučaj u primjeru 11b.

Primjer 11

(a) A: Kad su ono srbi u Htvatskoj?

B: petak

(b) A: Vratiti mi po Goranu moj bokal za kefir? I knjige Krese Pintarica? Tebi ne treba ni jedno ni drugo, a meni je vazno. Ruzno je skoncalo nase prijateljstvo, i nije mi jasno zasto. A tebi ocito nije stalo do mene ni toliko da mi barem kazes sta se dogodilo. Imala sam osjecaj da medju nama postoji nesto ljudski i lijepo.

B: pošljem po grneu

U primjeru 11a osoba A namjerno šalje poruku s jednom pravopisnom pogreškom i tipfelerom, čime osobi B implicira da je zanima termin održavanja okrugloga stola „Razgovor o jeziku Srba u Hrvatskoj” (održan 10. svibnja 2013. na zagrebačkome Filozofskome fakultetu). Tipfeler je poslužio kao nositelj implikature jer je osoba A namjerno citirala tipfeler iz službene pozivnice na dotični okrugli stol. Time je osoba A postigla humorni element i istodobno izbjegla pisanje punoga naziva događaja.

U primjeru 11b osoba A šalje poruku u kojoj eksplicitno postavlja dva pitanja te implicitno moli osobu B da joj objasni razloge svađe. Osoba B u svojoj replici krši principe konverzacijske suradnje ignoriranjem implicitne molbe te nudi odgovor samo na eksplicitno postavljena pitanja s početka poruke. Tipfeleri u odgovoru osobe B mogu se tumačiti na dva načina: (a) ako je osoba B poslala poruku nesvjesna počinjenih tipfelera, oni u tome slučaju nisu nosioci/markeri nikakve implikature; (b) ako je osoba B bila svjesna tipfelera (počinila ih je namjerno ili ih nije željela naknadno ispraviti), time je osobi A (naizgled prekršivši maksimu načina) svjesno implicirala da nije voljna posvetiti svoje vrijeme i pažnju njezinim implicitnim upitima.

(5) Posebnu skupinu jezičnih markera konverzacijskih implikatura u SMS diskursu predstavljaju razne vrste citata (primjer 12).

Primjer 12

(a) A: Kad stižeš?

B: „Sljedeća je postaja Borovje” :)

(b) A: Pavel ima pjesmu Ako si blizu mogli bi izaći. Tako da ces sacekat jos neko vrijeme.

U primjeru 12a osoba B rabi citat obavijesti iz tramvaja o nazivu naredne stanice. To čini kako bi površinskim kršenjem maksime načina osobi A posredno (otkrivanjem svoje lokacije) odgovorila na postavljeno pitanje.

U primjeru 12b lokutor koristi naziv pjesme kako bi indirektno pozvao svojega kolokutora u izlazak. Navođenjem naslova pjesme on implicira poziv, a intervencijom u originalni naslov pjesme koji glasi *Ako si za mogli bi izaći* kolokutoru implicira informaciju da se trenutačno ne nalazi u Zagrebu i da će zato morati pričekati.

4. Zaključak

Analiza korpusa SMS dopisivanja pokazala je da se mehanizmi prijenosa konverzacijskih implikatura u SMS porukama u velikome broju slučajeva ni po čemu ne razlikuju od onih u neposrednoj usmenoj konverzaciji – pogotovo kada je riječ o implikaturama koje ne iziskuju dodatnu signalizaciju. U slučajevima kada je takva signalizacija potrebna, utvrđeno je da funkciju njihovih markera mogu obavljati različita paralingvistička i jezična sredstva. U radu su prezentirani markeri koje je analiza korpusa pokazala najzastupljenijima u upotrebi te specifičnima za SMS diskurs:

(a) paralingvistički markeri: emotikoni i skraćenicice kao supstitucija za intonaciju, facijalnu, posturalnu i gestovnu ekspresiju te druge paralingvističke kodove tipične za neposrednu konverzaciju;

(b) jezični markeri: (1) upotreba neprikladnoga jezičnoga registra; (2) odstupanja od uobičajenih pravopisnih pravila; (3) igre riječima; (4) namjerni tipfeleri; (5) upotreba citata.

Kao što je to slučaj u neposrednoj usmenoj konverzaciji, analiza korpusa pokazala je da konverzacijske implikature u SMS dopisivanju mogu obavljati više različitih funkcija:

(1) u velikome broju slučajeva konverzacijska implikatura služi tomu da lokutor njome iskaže sadržaj opsežniji od onoga koji je izrečen/napisan u doslovnome značenju iskaza, što je u SMS dopisivanju dodatno motivirano kratkom formom SMS poruka;

(2) konverzacijske implikature također nerijetko služe u svrhu izbjegavanja eksplicitnoga iskazivanja kakvoga sadržaja, čemu govornici pribjegavaju iz različitih razloga;

(3) upotreba konverzacijskih implikatura može poslužiti i kao sredstvo postizanja snažnije efektnosti iskaza te iskazivanja lokutorovih osjećaja i stavova prema sadržaju koji iznosi;

(4) analiza korpusa pokazuje da u SMS dopisivanju među bliskim sugovornicima konverzacijske implikature najčešće obavljaju razne interaktivne funkcije – prvenstveno kao sredstva za postizanje humornih i ludičkih elemenata u komunikaciji. Na taj način sudionici govornoga događaja u poruke informativnoga tipa enkodiraju sadržaje kojima svojim sugovornicima iskazuju simpatije i bliskost, jednako kao što je to i slučaj u neposrednoj usmenoj konverzaciji. Specifičnost SMS diskursa jest u tome što je ova funkcija statistički zastupljenija u odnosu na neposrednu komunikaciju zbog: (1) sažetosti SMS poruka (čija je funkcija prvenstveno transakcijska), stoga interakcijski aspekt dopisivanja nerijetko biva potisnut u implicitni semantički sloj iskaza; (2) posrednosti komunikacije, koja kod sugovornika budi potrebu za „nadgradnjom” suhoparne telegrafske forme interakcijskim elementima.

Budući da jezična produkcija u SMS dopisivanju istodobno nosi obilježja i pisanoga i govorenoga jezika, kao i obilježja tipična isključivo za SMS diskurs i njemu srodne oblike računalne komunikacije, u njemu su uočene očekivane specifičnosti upotrebe i markiranja konverzacijskih implikatura. Ovim se radom željelo ukazati na važnost proučavanja pragmatičkih obilježja novih oblika verbalne komunikacije koje su donijele tehnološke, a time i jezične inovacije u posljednjih nekoliko desetljeća. Ono se smatra neophodnim zbog sve važnije uloge takvih oblika komunikacije u svakodnevnome životu, kao i zbog stjecanja punoga uvida u uloge i mehanizme funkcioniranja konverzacijskih implikatura u svim aspektima međuljudske verbalne komunikacije.

Literatura:

- BROWN, GILLIAN; YULE, GEORGE. 1983. *Discourse Analysis*. Cambridge University Press. Cambridge.
- CRYSTAL, DAVID. 2008. *Txtng: The Gr8 Db8*. Oxford University Press. Oxford.
- LEVINSON, STEPHEN C. 1983. *Pragmatics*. Cambridge University Press. Cambridge.
- GRICE, HERBERT P. 1975. Logic and conversation. *Syntax and Semantics 3: Speech Acts*. Ur. Cole, Peter; Morgan, Jerry L. Academic Press. New York. 41–58.

- GRICE, HERBERT P. 1978. Further notes on logic and conversation. *Syntax and Semantics 9: Pragmatics*. Ur. Cole, Peter. Academic Press. New York. 113–128.
- GRICE, HERBERT P. 1981. Presupposition and conversational implicature. *Radical pragmatics*. Ur. Cole, Peter. Academic Press. New York. 183–198.
- KORDIĆ, SNJEŽANA. 1991. Konverzacijske implikature. *Suvremena lingvistika* 31-32. 87–96.
- MCWHORTER, JOHN. 2013. *Txtng is killing language. JK!!!*. TED. http://www.ted.com/talks/john_mcwhorter_txtng_is_killing_language_jk (pristupljeno 1. srpnja 2014.).

Conversational Implicature in SMS Discourse

Abstract

The paper analyzes the characteristics, functions and markers of conversational implicatures in SMS discourse. The first part of the article introduces: (1) the basic mechanisms of successful transmission of conversational implicatures in interpersonal verbal communication and (2) the main features of language production typical for communication via text messages. The second section presents the results of corpus analysis of SMS correspondence and determines the main types of linguistic and paralinguistic markers of conversational implicatures typical for this kind of discourse.

The aim of this paper is to point out the specifics of SMS discourse when it comes to resources and mechanisms of encoding, signaling and successful decoding of conversational implicatures.

Ključne riječi: pragmatika, konverzacijska implikatura, analiza diskursa, SMS diskurs, hrvatski jezik

Key words: pragmatics, conversational implicatures, discourse analysis, SMS discourse, Croatian language

